

Vergaderjaar 2006–2007

22 112

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie

Nr. 495

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 15 februari 2007

De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹ heeft op 1 februari 2007 overleg gevoerd met minister De Geus van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over:

- **de BNC-fiche inzake een mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad «De demografische toekomst van Europa: van uitdaging naar kans» (22 112, nr. 471, fiche 5).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

De heer **Fritsma** (PVV) vindt de demografische ontwikkeling in Europa nog zorgwekkender dan in de mededeling van de Europese commissie is aangegeven. Het CBS heeft onlangs berekend dat in 2050 eenderde deel van Nederlandse bevolking allochtoon is en moslims dan het grootste deel van de bevolkingsgroei voor hun rekening nemen. Die groep doet het echter niet goed op de arbeidsmarkt. Niet-westerse allochtonen zijn drieënhalve keer vaker werkloos dan autochtonen. Onder de Marokkanen in Nederland bedraagt de werkloosheid 17%. Het effect van de voortgaande islamisering van de samenleving is dus ook op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid rampzalig; de hardst groeiende bevolkingsgroep werkt het minst en is dus het meest afhankelijk van uitkeringen. In haar mededeling staat de Europese Commissie niet stil bij deze ontwikkeling, die ook in andere EU-lidstaten gaande is en die het sociale stelsel ondermijnt. Het opvangen van de resultaten van de vergrijzing is als deze ontwikkeling doorgaat onmogelijk. Heeft de minister wel oog voor dit probleem? Welke oplossing ziet hij daarvoor?

Jaarlijks komen tienduizenden migranten Nederland binnen op grond van gezinsvorming en gezinshereniging. Deze eerste generatie migranten is doorgaans slecht opgeleid en slecht inpasbaar in de arbeidsmarkt, ook omdat van de vrouwen binnen deze groep vaak wordt verwacht dat zij thuis blijven en niet gaan werken. Is de minister het ermee eens dat de massale immigratie niet te verenigen is met het instandhouden van de sociale zekerheid en met het streven om zoveel mogelijk mensen aan het werk te hebben om de effecten van vergrijzing tegen te gaan? Is hij bereid om zich sterk te maken voor het tegengaan van deze immigratie?

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), Van Gent (Groen-Links), Verburg (CDA), Bussemaker (PvdA), Blok (VVD), Ferrier (CDA), ondervoorzitter, Van Vroonhoven-Kok (CDA), Nicolai (VVD), Smeets (PvdA), voorzitter, Van Hijum (CDA), Koşer Kaya (D66), Luijben (SP), Ulenbelt (SP), Verdonk (VVD), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Blanksma-van den Heuvel (CDA), Van der Burg (VVD), Koppejan (CDA), Bosma (PVV), Spekman (PvdA), Heerts (PvdA), Bouchibti (PvdA), Thieme (PvdD), Karabulut (SP) en Gesthuizen (SP).

Piv. leden: Van der Staaij (SGP), Vendrik (GroenLinks), Omtzigt (CDA), Jacobi (PvdA), De Krom (VVD), Jan Jacob van Dijk (CDA), Roland Kortenhorst (CDA), Weekers (VVD), Depla (PvdA), Hessels (CDA), Pechtold (D66), Irrgang (SP), Lempens (SP), Zijlstra (VVD), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Biskop (CDA), Dezentjé Hamming (VVD), Schinkels-hoek (CDA), Fritsma (PVV), Hamer (PvdA), Tichelaar (PvdA), Bouwmeester (PvdA), Ouwehand (PvdD), De Wit (SP) en Gerkens (SP).

Naast de binnenkomst van tienduizenden slecht opgeleide migranten, vertrekken er ook steeds meer mensen uit Nederland. Degenen die hun heil buiten Nederland zoeken, zijn vaak hoog opgeleid en zeer productief. Deelt de minister de mening dat het met de negatieve balans van tienduizenden kansarme immigranten en tienduizenden kansrijke emigranten erg moeilijk is om de arbeidsmarkt op peil te houden en de kenniseconomie verder te ontwikkelen? Die ontwikkeling is immers ook noodzakelijk om de effecten van de vergrijzing op te vangen.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA) meent dat de Europese Commissie een interessante mededeling heeft uitgebracht. Uit de titel, «van uitdaging naar kans», blijkt dat vanuit het uitgangspunt van de mogelijkheden wordt gekeken naar de problemen waarmee Europa op de middellange termijn te maken krijgt. De commissie stelt een vijfledige aanpak voor, die overigens nog niet is vastgesteld.

Allereerst is daarbij het dalende geboortecijfer in Europa aan de orde gesteld; in landen zoals Spanje en Italië worden relatief weinig kinderen geboren terwijl in landen waarin de voorzieningen goed zijn, zoals in de Scandinavische landen, het geboortecijfer hoog blijft. In plaats van bonussen voor een derde kind, zoals in Frankrijk worden gegeven, zouden stimuleringsmaatregelen dan ook gezocht moeten worden in het verbeteren van de voorzieningen om arbeid en zorg te combineren. Daarbij kan gedacht worden aan zowel kinderopvang als flexibele arbeidstijden. Wat is de visie van de minister op dit punt, ook in het licht van het recente WRR-rapport over de toekomst van de verzorgingsstaat, waarin de nadruk is gelegd op «tijdspolitiek»; werktijden en schooltijden die aansluiten op de behoeften van mannen en vrouwen?

De OECD constateert een positieve correlatie tussen de arbeidsparticipatie van vrouwen en fertiliteit. Die constatering daagt uit tot een verdere verhoging van de arbeidsparticipatie, maar wel op een manier dat combinatie met de zorg voor kinderen mogelijk is. In Duitsland is inmiddels een aantal maatregelen op dat punt genomen. Zo is bijvoorbeeld langer ouderschapsverlof mogelijk gemaakt.

De Nederlandse mannen schijnen tot de meest geëmancipeerde van Europa te behoren. Een ambtenaar van de Europese Commissie, die kortgeleden met de vaste commissie heeft gesproken, meende dat de oorzaak daarvan is gelegen in het feit dat Nederlandse mannen zich vaker dan in andere landen laten steriliseren. Deelt de minister van SZW deze mening? Duitsland schijnt van plan te zijn een familiealliantie op te zetten in Europa; familievriendelijkheid wordt hierbij beschouwd als een economische concurrentiefactor. In Scandinavische landen werd altijd gesproken over «womenfriendly policies», hetgeen later verworpen is tot «familyfriendly policies». Is de minister het ermee eens dat een dergelijke familiealliantie gerelateerd moet worden aan het emancipatiebeleid?

Het tweede gebied waarop volgens de Europese Commissie maatregelen kunnen worden genomen, betreft dat van de werkgelegenheid. Voor Nederland geldt dat met name meer personen van 55 jaar en ouder aan het werk moeten worden geholpen. Wat is de visie van de minister op de zeer zorgwekkende ontwikkeling dat mensen van 55 jaar en ouder nauwelijks meer kans hebben op werkherhvatting? In dit kader is ook het levenslang leren aan de orde. Over het rendement van financiële investeringen hierin is altijd discussie geweest. Desalniettemin stelt de Europese Commissie terecht dat aandacht voor scholing van belang is. Is de minister het daarmee eens? De provincie Limburg heeft naar de vaste commissie een brief gestuurd over «smart regions», die gericht zijn op het langer en doelmatiger inzetten van ouderen in het arbeidsproces. Wellicht ligt hierin een mogelijkheid om meer te bereiken in de arbeidsparticipatie van ouderen.

De stelling dat alle immigranten die naar Nederland komen laagopgeleid zijn, is niet correct en eenzijdig. In de jaren zeventig zijn laag opgeleide

immigranten als gastarbeiders naar Nederland gehaald. Nederland is dan ook verplicht om deze mensen kansen op de arbeidsmarkt te bieden. Uit de recente CBS-cijfers blijkt echter dat de werkloosheid onder allochtonen nog steeds hoog is. In dit verband is de relatie tussen arbeidsmigratie en kennismigratie ook van belang. Commissaris Vittorino heeft een tijd terug een ambitieus plan voor arbeidsmigratie gepresenteerd, mede in relatie tot demografische ontwikkelingen. Kan de minister bevestigen dat dit plan is teruggenomen door de Europese Commissie en dat de Commissie het met de Nederlandse regering eens is dat arbeidsmigratie nooit een structurele oplossing kan bieden voor demografische ontwikkelingen en alleen knelpunten kan oplossen? Wat is de visie van de minister op kennis-migranten? Die zijn immers hard nodig om een aantal knelpunten op de Nederlandse arbeidsmarkt op te lossen. Om verschillende redenen, zoals de hoge leges, komen zij echter niet graag naar Nederland.

De heer **Van der Vlies** (SGP) merkt op dat het lage geboortecijfer op middellange termijn grote gevolgen heeft voor de demografie in Europa en de betaalbaarheid van de pensioenen en de verzorgingsstaat. Kan de minister bevestigen dat op Europees niveau niet aan het Nederlandse pensioenstelsel zal worden getornd?

In de beleidsopties die door de Europese Commissie zijn genoemd, staan de stimulering van arbeidsparticipatie van vrouwen en het faciliteren van kinderopvang centraal. Hierin ontstaat echter gemakkelijk een spagaat; enerzijds wordt het krijgen van kinderen gestimuleerd en anderzijds worden vrouwen aangemoedigd om meer te werken. In landen waar vrouwen veel werken, is het geboortecijfer echter het laagst. Op arbeidsgerichte gezinsondersteuning is in de laatste twintig jaar sterk ingezet, maar deze bereikt niet alle gezinnen en is ook niet waarde vrij. Hopelijk wordt hieraan in de volgende kabinetsperiode aandacht besteed, bijvoorbeeld door in te zetten op een kindgebonden budget.

Het voeren van actieve bevolkingspolitiek is onwenselijk. Het krijgen van kinderen is een zegen van God. Belemmeringen voor het krijgen van kinderen moeten zoveel mogelijk worden weggenomen. In de nota «Goedgezinde politiek» van het studiecentrum van de SGP is een aantal landen op dit punt beoordeeld. Daarin komen voor de hand liggende en minder voor de hand liggende aspecten naar voren. Zo wordt gezinsvorming mogelijk belemmerd door het te lage aantal betaalbare starterswoningen. Dergelijke aspecten verdienen in de toekomst ook aandacht.

De heer **Blok** (VVD) vraagt zich af waar de Europese Commissie zich wat de demografische ontwikkeling van Europa mee bemoeit. Het onderwerp van de vergrijzing is heel belangrijk en in het Stabiliteits- en Groei-pact is dan ook afgesproken dat de landen van de EU zich aan bepaalde financiële regels houden zodat de effecten van de vergrijzing kunnen worden opgevangen. De Europese Commissie dient dat verdrag te handhaven. Pas als het de Commissie gedurende langere tijd lukt om dat te doen, mag zij voorzichtig vragen of zij nog wat kan doen op het gebied van de vergrijzing. Zo lang landen als Frankrijk en Duitsland het Stabiliteits- en Groei-pact met voeten treden, mag de Europese Commissie niet beginnen over de vergrijzing.

De heer **Van Dijk** (CDA) merkt op dat een belangrijke vraag op het gebied van de demografische ontwikkeling van Europa is: wat doet Europa en wat doen de lidstaten zelf? Na overleg van sociale partners op Europees niveau is een richtlijn voor ouderschapsverlof tot stand gekomen. Meent de minister dat een dergelijk punt in nationaal of in Europees verband geregeld moet worden?

Het is goed dat de Europese Unie zich bezighoudt met de demografische ontwikkelingen in Europa in de toekomst. Uit het oogpunt van het vrij verkeer van personen moeten de ontwikkelingen in de verschillende

lidstaten in ogenschouw worden genomen om eventuele effecten op de arbeidsmarkt te kunnen inschatten. Verder zijn alle lidstaten met elkaar verbonden via de euro. De EU heeft dan ook een grote verantwoordelijkheid ten aanzien van de overheidsfinanciën in de verschillende lidstaten. Het is daarom verstandig dat de EU een demografische analyse van de landen binnen de EU heeft gedaan. De vraag is wel op welke manier de gevolgen van de geschetste scenario's worden opgevangen. Kunnen deze scenario's wellicht zodanig worden beïnvloed dat zij geen realiteit worden? Een andere vraag is wat op Europees niveau en wat op nationaal niveau moet worden gedaan. Het antwoord daarop is te vinden in de studies. Daarmee kan worden bijgehouden hoe de ontwikkelingen verlopen. Verder kunnen praktijkvoorbeelden worden uitgewisseld. Europa kan een verdergaande rol spelen op het punt van de overheidsfinanciën en de pensioenen. De overheidsfinanciën moeten ook op langere termijn houdbaar blijven en de pensioenvoorzieningen in de verschillende lidstaten zijn daarbij van belang. Kan de minister aangeven of in Europees verband momenteel gesproken wordt over landen die een en ander minder goed hebben georganiseerd? Die landen moeten aangesproken worden op de doelstellingen van het Groei- en Stabiliteitspact en aan hen moet wellicht hogere eisen worden gesteld dan aan landen die de zaak goed hebben georganiseerd. Uit de mededeling van de Europese Commissie blijkt een negatieve houding ten opzichte van het kapitaaldekkingstelsel. Het is noodzakelijk dat op dat punt een ander geluid wordt gehoord in Europa. Het Engelse systeem heeft een slecht imago, maar het Nederlandse systeem is goed te verdedigen.

Antwoord van de minister

De **minister** constateert dat de leden in hun bijdragen niet zozeer vragen stellen over de opvatting van de Nederlandse regering over Europese voorstellen maar onderwerpen aan de orde stellen die in de stukken worden genoemd. Hij kan zich daarin vinden omdat hij van mening is dat de Europese Commissie buitengewoon terughoudend moet zijn met regelgeving en beleidsvoorstellen op het gebied van de sociale zekerheid. Dat behoort primair tot de verantwoordelijkheid van de lidstaten. Er zijn door de Europese Commissie ook geen concrete voorstellen gedaan waarover de Nederlandse regering een standpunt moet innemen. Door informatie- en discussiedocumenten aan te leveren, faciliteert de Commissie wel een proces waarbij geen regels van bovenaf worden opgelegd maar waarin van elkaar geleerd kan worden en waarin gegevens uitgewisseld kunnen worden.

Een uitzondering hierop betreft een mogelijke Europese richtlijn op het gebied van de pensioenen. Met de Kamer is in een algemeen overleg afgesproken dat de Nederlandse regering zich inspant om ervoor te waken dat de kroonjuwelen van het pensioenstelsel onder een Europese richtlijn schade leiden. In de Europese raad van ministers is het standpunt van Nederland neergelegd en voor zover het de ontwikkeling van Europees beleid betreft, zijn de angels voor de Nederlandse pensioenwereld verwijderd. In een brief aan de Kamer is daarop ingegaan.

De problematiek van de werkloosheid onder allochtonen moet serieus worden genomen. De regering komt daaraan tegemoet in haar integratie- en re-integratiedoelstellingen. Voor de eerste en tweede generatie allochtonen is immers de taalachterstand vaak een probleem. Met het oog op de houdbaarheid van de sociale zekerheid en een stabiele sociaaleconomische situatie hebben wij baat bij open grenzen in plaats van bij het vaststellen van hardere grenzen. Het kabinet heeft onderkend dat vrouwelijke immigranten vaak onvoldoende bekend zijn met de Nederlandse cultuur en de taal. Bij het vorm geven aan de inburgeringsverplichtingen is daarmee rekening gehouden.

De dalende geboortecijfers in de verschillende Europese landen zijn niet met één oorzaak te kenmerken. De Nederlandse regering heeft steeds het standpunt gehanteerd dat als er een verschil is tussen de wens om arbeid en zorg te combineren en de mogelijkheden om dat concreet te doen, de overheid de taak heeft om aandacht te besteden aan faciliteiten en belemmeringen. In Nederland is op die combinatie ingezet met maatregelen voor de kinderopvang en met de levensloopregeling. Flexibele arbeidstijden worden gestimuleerd door de openingstijden van bepaalde voorzieningen, naast kinderopvang, te verruimen. In een zogenaamde «zeven-tot-zevensamenleving» kunnen arbeidstijd en zorgtijd naar eigen inzicht en voorkeur worden ingedeeld.

Een langere periode ouderschapsverlof maakt geen onderdeel uit van het regeringsbeleid. De voorbeelden daarvan in het buitenland zijn evenwel positief genoeg om navolging te krijgen in Nederland. Daarbij kan gedacht worden aan een langere periode van ouderschapsverlof gekoppeld aan een terugkeerrecht in dezelfde functie. Zowel de belangen van werknemers als die van werkgevers zijn dan aan de orde, inclusief de financiering van een en ander.

Het beeld van de emancipatie in Nederland is gemengd. Door de mogelijkheden van parttimewerk nemen steeds meer mannen de verantwoordelijkheid voor de zorg voor de kinderen. Uit onderzoek blijkt echter dat andere zorgtaken in huis slechts mondjesmaat door mannen worden overgenomen. Vrouwen blijven daarmee meer belast dan mannen waardoor de arbeidscapaciteit van vrouwen niet toeneemt.

Over het initiatief van het Duitse voorzitterschap om te komen tot familieallianties is kortgeleden informeel gesproken. Nederland beziet deze discussie in het kader van arbeid en zorg. De bemoeienis van de overheid gaat niet over die grens omdat gezinsvorming een persoonlijke aangelegenheid is. Over eventuele concrete voorstellen zal de Kamer worden geïnformeerd.

De richtlijn over ouderschapsverlof is een aantal jaren geleden tot stand gebracht. Deze is niet strijdig met de Nederlandse praktijk en het Nederlandse beleid.

De arbeidsparticipatie van 55-plussers is in de afgelopen kabinetsperiode gestimuleerd met verschillende maatregelen. Het is vervolgens van belang dat in de mogelijkheden van mensen wordt geïnvesteerd zodat zij zich kunnen blijven ontplooiën in een baan. Levenlang leren is daarbij een aangelegen punt, waarover met sociale partners afspraken moeten worden gemaakt. Overigens spelen instituties, zoals het CWI, hierop in. Bij het zoeken naar een baan kan bijvoorbeeld het bepalen van competenties van nut zijn. Door het CWI is een competentietestcentrum ingericht in Limburg omdat bij een ontslagolf bij een groot bedrijf in die provincie de toekomst van een groot aantal mensen moest worden bepaald. In dat verband zijn het ontstaan van smart regions in dat gebied toe te juichen, hetgeen niet zegt dat de rijksoverheid deze wil creëren of faciliteren. De verantwoordelijkheid daarvoor kan bij de decentrale overheden worden gelaten. Desgevraagd geeft de minister aan dat hij niet bereid is om te reageren op de brief die door de provincie Limburg aan de vaste commissie is gestuurd over dit onderwerp. Een reactie van zijn kant zou immers kunnen worden opgevat als een steunbetuiging.

De mededeling van de Europese Commissie over de demografische ontwikkeling in Europa is een goede onderbouwing voor het voeren van een opengrenzenpolitiek en het toestaan van vrij verkeer van werknemers. Nederland komt anders op den duur in de problemen bij het opvangen van de effecten van de vergrijzing. De kennismigratie is in zoverre niet aan de orde omdat het daarbij niet over het vrij verkeer van werknemers binnen de Europese Unie gaat maar over werknemers uit landen buiten de EU. De regeling voor kennismigranten is overigens zeer vereenvoudigd; het arbeidsmarkt criterium is teruggebracht tot een salaris criterium.

Verdere versoepeling en vereenvoudiging moet binnen het beleidsterrein van vreemdelingenzaken worden geregeld.

Bij de facilitering van gezinnen, gaat het om een combinatie van kindvoorzieningen en arbeidsvoorzieningen. De nadruk wordt niet eenzijdig gelegd op arbeidsvoorzieningen of kindvoorzieningen. De nota van de SGP is interessant vanwege de verschillende relevante onderzoeksgegevens. Er wordt bijvoorbeeld terecht verwezen naar de woningmarkt in relatie tot gezinsvorming. Een ander aspect kunnen de openingstijden van faciliteiten en instellingen zijn. In een visie op de combinatie van arbeid en zorg zullen al deze aspecten moeten worden meegenomen.

Nadere gedachtewisseling

De heer **Fritsma** (PVV) meent dat een onacceptabele gok wordt genomen met het zoeken in de inburgering van een oplossing voor de arbeidsmarktproblemen van de eerste generatie allochtonen. Dergelijke oplossingen moeten gezocht worden in het vreemdelingenbeleid. Als inburgeringscursussen niet blijken te werken, dan houdt een bijzonder grote groep mensen problemen op de arbeidsmarkt. Inburgering is bovendien niet de enige succesfactor voor arbeidsparticipatie; ook opleiding en culturele aspecten, zoals de inactiviteit van vrouwen, spelen een belangrijke rol. De kosten-batenanalyse van de migratie pakt slecht uit; migratie heeft tientallen miljarden euro's gekost en kan dus op geen enkele manier een oplossing vormen voor de vergrijzing.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA) herhaalt haar vraag over de relatie die gelegd moet worden tussen familieallianties en emancipatie. Is de minister bereid om die relatie in Europees verband te bepleiten?

Met netwerken zoals de smart regions kunnen ouder wordende medewerkers langer en doelmatiger voor het arbeidsproces worden behouden. Via de vaste commissie voor SZW zal de minister schriftelijk worden gevraagd om een reactie op de brief van de provincie Limburg en op het idee om Limburg als proefregio aan te wijzen voor het ontwikkelen van een integrale aanpak van bevolkingskrimp.

De heer **Van der Vlies** (SGP) verzoekt de minister om in te gaan op de door hem aan de orde gestelde spagaat die ontstaat als vrouwen gestimuleerd worden om meer en langer te gaan werken en meer en sneller kinderen te krijgen. Hij acht het noodzakelijk dat meer wordt geïnvesteerd in de opvoeding van kinderen. Het bestaan van de opvoedings- en ondersteuningsprogramma's is een kenmerk van de onmacht en beperkingen die mensen ervaren.

De heer **Blok** (VVD) waardeert het standpunt van de minister dat de Europese Commissie zich terughoudend moet opstellen op het punt van sociaal beleid, maar is zelf voorstander van een scherpere toonzetting. De Europese Unie dient zich bezig te houden met de kerntaken waarvoor deze is opgericht, dus met het vrije verkeer van goederen, diensten en personen. De EU heeft het spreekrecht verloren op het punt van de vergrijzing vanwege de matige handhaving van het Stabiliteits- en Groei-pact. Het uitwisselen van kennis op dit gebied kan weliswaar nuttig zijn, maar informatie over de demografie wordt ook aangeleverd door de OESO.

De **minister** meent dat de effectiviteit van het inburgeringsbeleid in een ander kader moet worden besproken. In elk geval is migratie niet dé oplossing voor demografische ontwikkelingen. Het zicht op de demografische ontwikkelingen spoort evenwel met de visie van de Nederlandse regering op de migratie van werknemers. De Nederlandse regering staat daar positief tegenover.

De minister zegt toe dat in de Nederlandse inbreng een relatie zal worden gelegd tussen familieallianties en emancipatie.

De Nederlandse regering bepleit terughoudendheid van Europese bemoeienis met sociale aangelegenheden. Zonodig is de Nederlandse inbreng op specifieke punten, zoals dat van het pensioenstelsel, scherper van toon.

De voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Smeets

De griffier van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
Post